

Verslag Orgelfestival Holland 2013 ALKMAAR

Inleiding

Van 21 tot en met 29 juni 2013 vond de twaalfde editie van het Orgelfestival Holland plaats in Alkmaar en omgeving met als thema 'BACH UNLIMITED'. Het festival bestond ook deze keer uit drie kernelementen: een internationaal orgelconcours, een internationale orgelacademie en dagelijkse concerten waarbij een aantal keren de jeugd centraal stond. Deze drie onderdelen worden onderstaand nader uitgewerkt.

Als feestelijk preludium op het gehele festival werd als speciale gast van het Alkmaarse stadsbestuur de kaasmarkt geopend door Jos van Veldhoven, dirigent en artistiek leider van de Nederlandse Bach Vereniging. Hij luidde op vrijdag 21 juni om klokke 10 uur de bel, een traditie die sinds 1593 bestaat. De juryleden van het internationale orgelconcours keken daarbij welwillend toe. Stadsbeiaardier Christiaan Winter verzorgde tijdens het gehele festival diverse carillonbespelingen als introductie op de festivalprogramma's.

Door haar samenstelling en diepgang is het Orgelfestival Holland uitgegroeid tot een unieke combinatie van Cultuur, Educatie en Topsport.

Het Internationaal Schnitger Orgelconcours

Vakorganisten en orgelstudenten niet ouder dan 35 jaar werd de mogelijkheid geboden zich aan te melden voor dit internationaal vermaarde concours. Door 35 organisten uit 17 landen werd van deze mogelijkheid gebruik gemaakt. Door een drietal experts (Pieter van Dijk en Frank van Wijk uit Alkmaar en Theo Jellema uit Leeuwarden) werden hieruit 12 kandidaten geselecteerd voor toelating tot de openbare rondes van het concours. Hieronder bevonden zich maar liefst vier vrouwen! De selectie geschiedt anoniem en volgens een strak protocol.

Ter voorbereiding van de deelnemers op het daadwerkelijke concours werden tijdens een kennismakingsweekend in april de beide orgels van de Grote Sint Laurenskerk, alsmede het

De twaalf deelnemers aan het concours

orgel van de Kapelkerk gedemonstreerd en nader verkend. Bij het voor het publiek openbare gedeelte van het orgelconcours bestond de internationale jury uit Jörg-Andreas Bötticher (Basel), Arvid Gast (Lübeck), Joris Verdin (Antwerpen), Daniel Zaretsky (Sint-Petersburg) en Pieter van Dijk (Alkmaar).

De twaalf concoursdeelnemers presenteerden zich in de eerste ronde op de beide orgels van de Grote Sint Laurenskerk met werken van Sweelinck en Bach. Zes deelnemers

mochten door naar de tweede ronde, die ook ditmaal plaats vond rond het gerestaureerde Müller-orgel van de Kapelkerk. Daar klonken composities van Johann Sebastian en Wilhelm Friedemann Bach en van Bach's meesterleerling Johann Ludwig Krebs. Hieruit werden drie deelnemers geselecteerd voor de uiteindelijke finale.

De winnaar van de Van Hagerbeer/Schnitger-prijs (1^e prijs) was Ayumi Kitamura uit Japan, die ook de Izaäk Kingma-publieksprijs in ontvangst mocht nemen. De Flentrop-prijs (2^e prijs) ging naar Gerben Budding uit Nederland, terwijl Hyewon Woo uit Zuid-Korea de derde prijs behaalde. Naast een geldbedrag houdt het winnen van het Alkmaarse orgelconcours ook een uitnodiging in voor internationale orgelconcert-podia. Bovendien worden de finalisten uitgenodigd deel te nemen aan het concours voor de Grand Prix d'ECHO, die in 2014 in de ECHO-stad Freiberg (Sachsen) zal plaatsvinden. Het niveau van het concours was in deze twaalfde editie uitzonderlijk hoog te noemen. Het talrijke publiek en de jury hebben genoten van vele muzikale hoogstandjes van de concoursdeelnemers.

De drie prijswinnaars

Concerten

De aanwezigheid in Alkmaar van zoveel internationaal bekende organisten maakte het mogelijk een veelzijdig concertaanbod op de orgels in Alkmaar en omgeving te organiseren. Het Alkmaarse Van Hagerbeer/Schnitger orgel, één van de mooiste Bach-orgels ter wereld, vervulde daarbij uiteraard een sleutelrol. Maar ook Bach's vocale muziek, kamermuziek en orkestmuziek kreeg ruim aandacht, waardoor een breed spectrum van diens fenomenale oeuvre voor het voetlicht kwam: BACH UNLIMITED!

Sweelinck barokorkest met de alt Sophia Patsi

Rode draad in de programmering vormde het leven van Bach. Aan het begin van het festival, tijdens het Kaasmarktconcert op 21 juni, klonken vooral werken van de jonge, onstuimige orgelvirtuoso's. Later tijdens het festival klonken de onvergankelijke meesterwerken van Bach uit zijn latere, rijpere levensfasen.

Tijdens het openingsconcert op zaterdag 22 juni klonken twee bekende cantates van Bach (Cantate 170 'Vergnügte Ruh, beliebte Seelenlust' en Cantate 51 'Jauchzet Gott in allen Landen'), waarbij de alt Sophia Patsi en de Alkmaarse sopraan Lenneke Ruiten soleerden. Bijzonder was ook de medewerking van het Van Hagerbeer/Schnitger-orgel in de concertante orgelpartijen van Cantate 170 (die om praktische redenen meestal op een klein kistorgel worden uitgevoerd). Het Sweelinck Barokorkest olv. Kees Koelmans begeleidde de solisten en Pieter van Dijk voerde een tweetal grote orgelwerken van Bach uit.

De sopraan Lenneke Ruiten

Op zondagmiddag 23 juni kwam in de Alkmaarse Lutherse Kerk Bach's kamermuziek aan bod tijdens een concert door het Ensemble Schönbrunn, bestaande uit Marten Root (traverso), Viola de Hoog (barokcello) en Menno van Delft (clavecimbel).

23 juni 's avonds vond in de Grote Sint Laurenskerk onder de titel 'Met Bach het jaar rond' een integrale uitvoering plaats van Bach's fameuze 'Orgelbüchlein' (dit 'orgelboekje' bevat 45 orgelstukken die het hele kerkelijke jaar doorlopen) door de organisten Pieter van Dijk en Frank van Wijk.

Tijdens de festivalweek verzorgden de leden van de jury van het concours duo-programma's; in speciale, thematisch geprogrammeerde concerten werden telkens episodes uit het leven van Bach belicht.

Tijdens het slotconcert (Een orgelconcert anno 1739 – Bachs dritter Teil der Clavierübung) klonk als apotheose Bach's Grote Orgelmis. Dit grandioze werk werd uitgevoerd door vijf verschillende organisten, resp. Frank van Wijk, Daniel Zaretsky, Jörg-Andreas Bötticher, Arvid Gast en Pieter van Dijk. De orgelwerken werden steeds voorafgegaan door Bach's vocale toonzettingen van de bijbehorende koralen gezongen door het ensemble Duodektet.

De zes organisten

Gedurende drie dagen werd door deelnemers aan het internationale orgelconcours een lunchconcert verzorgd op het orgel van de Ter Coulsterkerk in Heiloo.

De Russische deelnemers aan de internationale orgelacademie verzorgden een concert in de Westzijderkerk te Zaandam.

Jeugd en Orgel

Een van de speerpunten in het beleid van het Orgelfestival Holland zijn activiteiten met en voor jongeren.

Op zondag 23 juni vond de eerste uitvoering van Dancing Bach plaats. In de Grote Sint Laurenskerk dansten leerlingen van verschillende groepen van de Alkmaarse Dansstudio Flex olv. Lizette Visser daartoe speciaal geregisseerde dansen op muziek van het Van Hagerbeer/Schnitger-orgel: Pieter van Dijk en Frank van Wijk speelden vierhandig een orgelbewerking van Bach's Eerste Orkestsuite. Hierna kwam het publiek zelf ook in actie: op een 16e-eeuwse dans, gespeeld op het Van Covelens-orgel, werd er door Dansstudio Flex én een enthousiast publiek een rondedans uitgevoerd in de viering van de kerk.

"Dancing Bach"

Traditiegetrouw verzorgde het Alkmaarse Centrum voor de Kunsten Artiance een avond in de Grote Sint Laurenskerk. Dit interactieve concert werd tot een geheel gesmeed met orgel improvisaties. Jonge musici duelleerden ook zelf met het grote orgel onder het thema “The Battle”. Het regionaal jeugd-orkest, het junioren symfonie-orkest, het kinderkoor van Artiance en de organisten Pieter

van Dijk en Wijnand van Klaveren lieten horen hoe eendrachtig de Alkmaarse orgels en een jeugdorkest samen kunnen musiceren. De enorme toeloop van merendeels jonge mensen maakte deze avond tot een onvergetelijke happening!

Internationale Orgelacademie

De orgelacademie beoogt jonge en oudere orgelspelers de gelegenheid te bieden praktisch in aanraking te komen met het Alkmaarse orgelbezit en te leren hoe zulke specifieke instrumenten dienen te worden bespeeld om tot optimale uitvoeringen te komen. Net als in voorgaande jaren bevatte het deelnemersveld zowel professionele organisten, vakstudenten als gevorderde amateurs. Er waren ruim twintig deelnemers afkomstig uit 11 landen, te weten: Nederland, België, Engeland, Frankrijk, Noorwegen, Letland, Verenigde Staten, Canada, Rusland, Japan en Australië. Ook afgevallene concourssdeelnemers werd de kans geboden zich bij de academie aan te sluiten; van die mogelijkheid werd gretig gebruik gemaakt.

De masterclasses en workshops van de Alkmaarse organisten Frank van Wijk en Pieter van Dijk werden aangevuld met masterclasses van de internationale juryleden van het Orgelconcours. Deze vonden plaats in de Grote Sint Laurenskerk, afgewisseld met workshops op de andere historische Alkmaarse orgels en met uitstapjes naar het Müller-orgel in de Grote kerk van Beverwijk. De deelnemers genoten bovendien van het uitgebreide concertaanbod.

Het hoge niveau van de deelnemers uitte zich in het voortreffelijke afsluitende Academie concert op zaterdag 29 juni op de beide orgels van de Grote Sint Laurenskerk in Alkmaar. Deelnemers gaven aan dat dit ook een hoogtepunt in hun eigen vorming betekende.

Naast de internationale orgelacademie omvat de Alkmaarse orgeleducatie ook lezingen van diverse experts op het relevante vakgebied. Tijdens het festival werden lezingen gegeven door Menno van Delft (Van orgel tot clavichord en vice-versa), Daniel Zaretsky (De nalatenschap van Bach in Sint-Petersburg), Gerben Gritter (De Amsterdamse orgelbouwer Christian Müller, een tijdgenoot van Bach uit Midden-Duitsland) en Albert Clement (Het derde deel van de Clavierübung: Bach's magnus opus voor het orgel).

Tijdens een orgelwandeltocht, onder het motto ‘Met Bach op stap’, langs drie verschillende orgels in de binnenstad van Alkmaar (Kapelkerk, Remonstrantse kerk en Lutherse kerk) konden de deelnemers hun kennisbehoefte laven aan gids en organist Willem Poot, die de orgels demonstreerde met muziek van Bach.

Op donderdag 27 juni werd in een excursie naar de orgelbouwer Flentrop in Koog aan de Zaan gepresenteerd op welke wijze deze internationaal befaamde firma orgels restaureert en reconstrueert. Directeur Frits Elshout vertelde over de geschiedenis van het bedrijf, de bedrijfsfilosofie van Flentrop en de complexe materie van orgelbouw en -restauratie. De ervaringen van de recente voltooiing van het grote orgel in de Katharinenkirche in Hamburg kwamen daarbij goed van pas.

Marketing & Publiciteit

Ruim voor aanvang van het festival werd er ten behoeve van de Academie en de buitenlandse bezoekers geadverteerd in de internationale orgelbladen, zoals in het Engelstalige "Choir & Organ", het Franstalige "Orgues Nouvelles" en het Duitstalige "Ars Organi" en later in de Nederlandstalige orgelbladen. Het blad Choir & Organ dat het gehele Engelstalige verspreidingsgebied in de wereld verzorgt en het Noord Hollands Dagblad ondersteunden het festival als mediapartner, hetgeen heeft geleid tot diverse artikelen in Choir & Organ en advertenties (op halve pagina formaat), een lezersaanbieding en publicaties in het Noord Hollands Dagblad.

In het Gereformeerd Dagblad verscheen een artikel. De IKON-radio zond een interview uit met de Alkmaarse organisten Pieter van Dijk en Frank van Wijk.

Verder werden er in Alkmaar en de regio rondom, flyers en posters verspreid onder alle culturele instellingen en hotels, campings en andere toeristische attracties.

Ook was er opnieuw een bijzonder prettige samenwerking met organisatie van de Alkmaarse Wandelvierdaagse en met de Stichting Draaiorgelvrienden, die er toe leidde dat op zaterdag 22 juni in Alkmaar diverse draaiorgels de deelnemers aan de Wandelvierdaagse muzikaal welkom heetten in de historische binnenstad.

Tijdens het eerste weekend van het festival stond ook de Alkmaarse Kaasmarkt in het teken van het Orgelfestival en werd de bel geluid door Jos van Veldhoven, dirigent en artistiek leider van de Nederlandse Bachvereniging, onder het toezicht van de wethouder van Cultuur mw. Anjo vd Ven en van de internationale juryleden van het Orgelconcours.

Jos van Veldhoven luidt de bel tijdens de kaasmarkt

Het informatieve en rijk geïllustreerde programmaboek was voor veel festivalbezoekers een gewaardeerde gids en naslagwerk, met biografieën van juryleden, concoursdeelnemers, concertgevers, ensembles en een beschrijving van de Alkmaarse orgels, alsmede dat in de Ter Coulsterkerk in Heiloo.

(Voor een uitgebreid overzicht van alle advertenties, publicaties, voorbeschuwingen en recensies is er onze bijlage "Publicaties".)

Sponsoren, subsidieverleners en mediapartners

Mede door de bijdrage van onderstaande sponsoren, subsidieverleners en mediapartners kon het "Orgelfestival Holland 2013" weer een succes worden.

Vrijwilligers

Het is niet alleen het geld, maar ook de inzet van veel vrijwilligers die het succes van het festival bepalen. We noemen met name de medewerkers en vrijwilligers van de Grote Sint Laurenskerk en Vrienden van het Orgel in Alkmaar.

Het bestuur van de Stichting Internationaal Schnitger Orgelconcours

De stichting werkt zonder winstoogmerk en haar bestuursleden werken belangeloos mee aan het welslagen van het Orgelfestival Holland. Zij hebben grote interesse in de orgelcultuur in Alkmaar en zijn regio en willen deze aan een zo'n breed mogelijk publiek bekendmaken. De organisatie van het festival is geheel in handen van de bestuursleden zelf en vrijwilligers van de stichting

Internationaal Schnitger Orgelconcours. De organisatiekosten bedragen minder dan 6% van de totale begroting, zodat vrijwel al het door subsidies en sponsoring verkregen geld voor de culturele doelstelling van het festival wordt aangewend.

De bestuursleden:

Adri Steenhoek, voorzitter

Erica Hoorn, secretaris

Paul Stoop, penningmeester

Hans Kelder, lid

Johan Knibbe, lid

De artistieke commissie van het festival bestaat uit:

Pieter van Dijk,

Otto de Jong,

Frank van Wijk.

PR-materiaal werd ontworpen door Daniel Horssen (DMP records).

Centrale festivalmanager was Marien van der Wolf.

De centrale coördinator van de Orgelacademie was mw. Elina Keijzer.

Tijdens het festival was er een vast team van registranten, stemhulp en stemmers.

Meer informatie

Informatie over alle activiteiten van de Stichting Internationaal Schnitger Orgelconcours is te lezen op de website: www.orgelfestivalholland.nl